

Кому: Пану Павлушику Віктору Володимировичу
Голові Національного агентства з питань
запобігання корупції

Email: info@nazk.gov.ua

Від: Ради бізнес-омбудсмена

Email: info@boi.org.ua

Щодо: Листа НАЗК вих. №10-05/55979-25 від 26.06.2025

Вих. №3675 від 1 липня 2025р.

Шановний пане Павлушику!

У відповідь на лист Національного агентства з питань запобігання корупції (**НАЗК**) вих. №10-05/55979-25 від 26.06.2025 щодо прохання надати інформацію про стан виконання заходів 1.1.5.3.2 та 2.2.3.7.2 Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки (**Програми**) станом на 30.06.2025 Рада бізнес-омбудсмена (**Рада**) повідомляє наступне.

Щодо заходу 1.1.5.3.2 "Періодичний (не рідше ніж двічі на рік) обмін інформацією про найбільш поширені корупційні практики у взаємодії бізнесу з публічним сектором"

Дата завершення виконання цього заходу Програми призначена на грудень 2025 року, і цей захід знаходиться у процесі виконання.

Рада надає актуалізовану інформацію станом на 30.06.2025 у Додатку 1 до цього листа.

Щодо заходу 2.2.3.7.2 "Моніторинг та щорічне оприлюднення інформації про результати впровадження державними органами індивідуальних та системних рекомендацій Ради бізнес-омбудсмена"

Дата завершення виконання цього заходу Програми призначена на грудень 2025 року, і станом на 30.06.2025 цей захід знаходиться у процесі виконання.

Наразі Рада знаходиться в процесі ревізії стану актуальності відповідних рекомендацій, водночас востаннє Рада НАЗК повідомляла про виконання як мінімум 41% рекомендацій своїм листом вих. №3412 від 17.04.2025. З огляду на майбутню дату завершення виконання, рекомендації знаходяться в процесі впровадження та моніторингу, і виконання цього заходу продовжується.

Додаток: Інформація щодо сфер з підвищеним ризиком корупційних практик

З повагою –

заступниця бізнес-омбудсмена

Тетяна Коротка

Інформація щодо сфер з підвищеним ризиком корупційних практик

Рада бізнес-омбудсмена (**Рада**) проаналізувала звернення бізнесу за період з 01.01.2025, по 30.06.2025, оскільки востаннє надавала інформацію листом вих. №3144 від 16.01.2025. За результатами аналізу Рада виокремила типові категорії звернень бізнесу із зазначених питань за такими основними сферами: податкові питання, митні питання, дії правоохоронних органів. У цьому періоді Рада відмічає зміну тенденції, коли митні питання трохи випередили питання правоохоронних органів.

Оскільки інструментарій Ради є обмеженим у можливостях дослідження обґрунтованості корупційної складової у кожному конкретному випадку, Рада виокремила найбільш поширені предмети скарг у кожній зазначеній сфері, тому що, на переконання Ради, статистично такі проблеми можуть створювати найбільш сприятливі умови для виникнення корупційних зловживань.

Рада проаналізувала найпоширеніші проблеми скаржників у скаргах на органи влади і ранжувала їх від найпоширеніших до менш поширених. Визначаючи ступінь поширеності проблеми, Рада за спаданням розташувала сфери, в яких можуть виникати потенційні корупційні ризики.

Варто зауважити, що для оцінки наявності корупційних ризиків Рада не враховувала скарги, які знаходяться на етапі попередньої оцінки (оскільки поки неможливо судити про обґрунтованість їх предмету), скарги, які були відхилені або розгляд яких було припинено через виявлення фактів невідповідності критеріям прийнятності скарг, а також заархівовані скарги.

Податкова сфера

Традиційно найбільша частка звернень бізнесу до Ради стосується податкових питань. Це пов'язано зі значною кількістю податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які існують в Україні, складністю і недосконалістю податкового законодавства, а також неоднорідністю практики його застосування. Значна кількість та суттєве різноманіття проблем, які притаманні сфері оподаткування в Україні, суттєво впливають на щоденну роботу українського бізнесу та можуть створювати підґрунтя для корупції. Водночас, з аналізу звернень, які Рада отримувала від підприємців, можна виокремити такі найбільш типові проблеми у податковій сфері:

1. Податкові перевірки

Податкові перевірки є важливим інструментом, за допомогою якого держава контролює виконання податкового законодавства. Однак, вони також можуть бути супроводжені корупційними ризиками, що пов'язані із широкою дискрецією контролюючих органів як при здійсненні кваліфікації певної діяльності як такої, що вчинена із порушенням законодавства, так і при встановленні санкції за відповідне порушення. Рада спостерігає схильність податкових органів кваліфікувати будь-які порушення як умисні без реального дослідження суб'єктивної сторони правопорушення, що, відповідно, тягне за собою застосування підвищеного розміру штрафу. Необґрунтоване застосування дискреції у виборі санкції може призводити до виникнення корупційних ризиків.

Крім того, Рада останнім часом спостерігає тенденцію, що коли при призначенні Державною податковою службою України на центральному рівні повторних перевірок за результатами адміністративного оскарження податкових повідомлень-рішень місцеві контролюючі органи просто повторюють висновки першої перевірки, і такі висновки вже остаточно скасовуються Державною податковою службою України на центральному рівні. Це як необґрунтовано затягує час і кошти, який бізнес витрачає на підготовку та проведення перевірки, так і необґрунтовано збільшує витрати держави на цей процес.

З моменту відновлення перевірок наприкінці 2023 року, пропорційна кількість скарг цієї тематики досі продовжує збільшуватися, і наразі становить суттєву частку усіх звернень до Ради і майже половину всіх скарг податкової тематики. Це контрастує із висновками розслідування Ради, яку вона провела за власною ініціативою: "Податкові перевірки: перевірай, але довіряй", в якому висвітила основні проблеми у цій сфері та шляхи їх подолання. Рада дійшла висновку, що щорічно більше 99% податкових надходжень до бюджету забезпечуються за рахунок добровільної сплати податків, а частка надходжень від донарахованих грошових зобов'язань після 2017 року ніколи не

досягала 1% в загальній сумі податкових надходжень. Тому Рада вважає, що державі доцільно переоцінити свій підхід до витрачання ресурсу на таку контролюючу діяльність.

2. Невиконання судових рішень

Значна частка цієї сфери викликана зволіканням у реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування (ПН/РК) за рішенням суду.

Раніше найпоширеніша категорія скарг до Ради в податковій сфері з невиконання судових рішень щодо зобов'язання реєструвати ПН/РК у цьому періоді уступила перше місце. Треба зазначити, що порівняно з минулим роком є тенденція до зменшення їх кількості: тоді такі скарги становлять близько половини всіх скарг податкової тематики.

Також ця категорія наразі враховує декілька скарг щодо невиконання податковими органами рішень суду, які набрали законної сили щодо інших питань.

Корупційні ризики в цій категорії скарг полягають в тривалості виконання рішень судів, і Рада сподівається, що фокус Державної податкової служби України на забезпеченні розумних строків виконання таких рішень залишатиметься і надалі.

3. Неврахування таблиць даних платника ПДВ та віднесення платників ПДВ до ризикових

Рада об'єднала ці дві категорії тому, що вони загалом стосуються претензій до "загальної картини" роботи бізнесу, і хоча яка оцінюється за об'єктивними факторами, однак оцінка документального забезпечення операцій та діяльності скаржника, а також його відносин з контрагентами містить долю дискреції комісій, які аналізують такі документи. У звіті "СМКОР як інструмент адміністрування ПДВ" Рада висвітила багато проблемних моментів цієї сфери, частина з яких і досі залишається актуальною.

4. Відмова у застосуванні спеціальних правил

Останнім часом Рада спостерігає збільшення звернень, які стосуються застосування спеціальних податкових правил. Податкове законодавство в окремих випадках передбачає спеціальні правила (полегшене адміністрування податків, спрощені вимоги до звітності, пільгові ставки), зокрема, для бізнесів, які постраждали через воєнні дії. Застосування таких правил передбачає заявний, а не дозвільний, порядок, однак проблеми виникають на етапі саме аналізу заяв і пакетів документів, коли через претензії до їх змісту або форму податковий орган перешкоджає застосуванню спеціальних правил, що також може створювати корупційні ризики.

5. Скарги щодо статусу платника певного виду податків

Скарги цієї категорії здебільшого полягають в необґрунтованому скасуванні статусу платника ПДВ або платника єдиного податку або неврахуванні обставин, які свідчать про право застосування конкретного статусу платника податків. Корупційні ризики полягають в неоднозначному правозастосуванні норм податкового законодавства, що призводить до неможливості користуватися перевагами скасованого або не наданого режиму оподаткування.

6. Функціонування СЕА ПДВ

Ця категорія скарг здебільшого пов'язана зі зволіканням податкових органів у виконанні рішень судів щодо поновлення/зміни показників у СЕА ПДВ (суми, на яку платник податків має право зареєструвати ПН/РК в ЄРПН). Корупційні ризики викликані затримками виконання рішень судів у розумний строк.

7. Відшкодування ПДВ

Скарги платників податків до Ради часто пов'язані із затримками здійснення відшкодування ПДВ, зокрема, у випадку, що передбачений пп. "г" п. 200.12 ст. 200 Податкового кодексу України, згідно з яким зазначена у заяві сума бюджетного відшкодування вважається узгодженою з дня визнання протиправним та/або скасування податкового повідомлення-рішення, у зв'язку з чим його сума має відобразитися в Реєстрі на наступний робочий день після виникнення такого випадку.

Однак мають місце затримки із відшкодуванням, які потенційно можуть породжувати корупційні ризики.

Окремим проблемним моментом є те, що Державно податкова служба України (ДПС) трактує норму абзацу третього п. 200.15 ст. 200 Податкового кодексу України щодо узгодженості суми податку, заявленої до відшкодування з моменту завершення судового оскарження всупереч імперативній нормі про обов'язковість судових рішень, які набули законної сили. На практиці, цю норму ДПС трактує як таку, що дозволяє не повертати спірну суму до тих пір, поки касаційний суд остаточно не відмовляє у відкритті касаційного провадження, а не одразу після винесення остаточного апеляційного рішення на користь платника. На думку Ради, ця проблема утворилася через двозначне трактування зазначеної норми та відсутність своєчасного реагування держави на грубе порушення принципу обов'язковості судових рішень.

8. Систематичне зупинення реєстрації ПН/РК

Ця категорія традиційно складала велику долю скарг до Ради, через що Рада у 2023 році випустила окреме розслідування цієї проблематики, результати якого детально висвітлила в звіті "СМКОР як інструмент адміністрування ПДВ".

Варто зазначити, що після цього розслідування ситуація продовжує покращуватись, і звернення і цього питання починають складати все менший обсяг. Водночас ця категорія дотична до питань неврахування таблиць даних, оскільки розповсюдженою причиною зупинення податкових накладних є саме відсутність таблиць даних платників ПДВ, і питання їх врахування потенційно можуть становити корупційні ризики.

9. Ліцензії

У цьому півріччі Рада отримала декілька звернень щодо питань ліцензування, які знаходяться у віданні Державної податкової служби України. Усі дозвільні питання, в яких роль суб'єктів владних повноважень полягає не в ретроспективному контролі за діями економічних агентів, а в рішенні дозволяти такому агенту чи ні певні дії, традиційно мають підвищений корупційний ризик, оскільки контроль за обґрунтованістю дозвільних рішень або претензій суб'єкта владних повноважень, які перешкоджають їх видачі, є ускладненим.

Митна сфера

У останньому півріччі в митній сфері в роботі Ради кількість опрацьованих скарг на митні органи несуттєво перевищила кількість скарг правоохоронної тематики.

1. Митна вартість

Цей тип скарг традиційно складає більшість скарг митної тематики до Ради. Неефективність та непрозорість контрольних процедур митних органів цієї категорії створює ризики обчислення митних платежів у некоректний спосіб. За наявною інформацією митні органи найчастіше зловживають правом витребувати додаткові документи та без належної прозорості застосовують другорядні методи визначення митної вартості. Наведене підвищує ризики неналежного виконання митних формальностей митними органами з корисливою метою.

На думку Ради зловживання у цьому питанні, зокрема, полягають у тому, що регіональна митниця обмежена кількома годинами для оцінки належності пакету документів, в той час як під час процедури адміністративного оскарження Державна митна служба України фактично починає перевіряти обставини постачання з нуля і має на це місяць. Це часто утворює ситуації, коли бізнес стикається зовсім з новими претензіями вже під час розгляду їх скарги, ніж було зазначено в рішенні регіональної митниці про коригування, що частково компенсується можливістю досилати додаткові документи до винесення остаточного рішення.

2. Затримки або відмова у митному оформленні

За спостереженнями Ради, проблеми у цій сфері можуть виникати через суттєву дискрецію митних органів у питаннях аналізу пакетів документів, зокрема, при видачі сертифікатів EUR.1. Наприклад, формально процедура для отримання такого сертифікату може бути обмежена днями

або навіть годинами, однак на практиці може затягуватися на місяці через постійні відмови із непропорційними і надмірними запитами додаткових документів, які стосуються контрагентів за кілька кроків по ланцюгу постачання.

Також Рада отримала поодинокі скарги на зміни визначення коду товару УКТ ЗЕД та повернення надмірно сплачених митних платежів, однак Рада не може наразі стверджувати про системність цих проблем.

Правоохоронна сфера

У скаргах правоохоронної тематики до проблемних сфер у цьому півріччі Рада опрацювала однакову кількість скарг на невиконання ухвал слідчого судді та порушення розумних строків досудового розслідування та неефективність або неактивність, та кілька скарги на непропорційність кримінального провадження:

1. Непропорційні заходи або безпідставне кримінальне провадження

У цьому звітному періоді ця категорія скарг складає переважну більшість скарг на правоохоронні органи. Суттєва різниця, як правило, в тому, що скарги цієї категорії стосуються не просто неефективного досудового розслідування, а активного блокування діяльності бізнесу під час кримінального провадження, наприклад, шляхом постійних обшуків, вилучення потенційно нерелевантного для кримінального провадження майна або відкриття кримінального провадження без очевидних для бізнесу підстав.

2. Невиконання ухвал слідчого судді; неефективне або неактивне досудове розслідування

У цьому звітному періоді скарги категорій нехтування виконанням рішень судів та неефективності досудових розслідувань об'єднані через рівні пропорції у скаргах і на подібну природу, яка фактично полягає у порушеннях процедури кримінального провадження. Невиконання рішень суду традиційно переважно стосується незаконного утримання тимчасово вилученого майна правоохоронними органами, арешт на які суд або не накладав, або зняв.

Потенційні корупціогенні ризики у цій категорії зазвичай полягають у відсутності реакції на клопотання; здійснення несистемних слідчих (розшукових) дій, які не сприяють досягнення мети кримінального провадження; відсутність закриття безперспективного і неактивного кримінального провадження або без передачі обвинувального акту до суду без активних дій слідства у задовбаних кримінальних провадженнях.